Pròleg

MANUEL DELGADO

Les pàgines que segueixen són el resultat d'un meticulós i innovador treball historicoetnogràfic de Livia Motterle i Carlos Peña sobre la pràctica del breakdance a la capital catalana. S'hi repassen les arrels com a corrent contestatari i de resistència de col·lectius subalternitzats –joves de classes populars i amb freqüència d'origen migratori–, el paper de les divisions de gènere i l'evolució que ha portat el breaking a ser cooptat en part per les lògiques de la moda, la professionalització, la competitivitat i el consum.

El que s'inicia amb aquest pròleg és el relat d'una manera de fer –una cultura– que ens serveix d'il·lustració de com i per a què es donen certes formes del que –evocant la novel·la de Goethe– podríem anomenar afinitats electives, és a dir, associacions –juvenils i urbanes en aquest cas– que no s'assenten en bases orgàniques com les proveïdes per la família, la feina, l'adhesió religiosa o la militància política, per exemple. Els b-boys i les b-girls tenen en comú que es troben per practicar un tipus de ball en llocs públics o en alguns locals i assumeixen una estètica i uns gustos musicals en què fonamenten un determinat sentiment d'identitat. Com totes les identitats juvenils que han emergit en contextos urbans les darreres dècades, executen una doble lògica aparentment contradictòria. D'una banda, es resisteixen a una homogeneïtzació cultural planetària que

globalitza les diferències anul·lant-les i les sotmet a l'alienació. De l'altra, s'oposen a una atomització de l'experiència en un món en què els referents comunitaris són escassos o han desaparegut i en què els grans referents morals, polítics, religiosos i familiars apareixen cada cop més desacreditats.

D'aquí que la cultura breaker aparegui com a resultat d'una empara comunitària viscuda com a insuficient. Dona satisfacció a una necessitat de pertinença col·lectiva, però també sembla en condicions de propiciar una organització coherent del propi jo. Podríem dir que moltes adscripcions personals a aquest tipus de moviments que es produeixen al marge de les institucions primàries de la societat expressen la necessitat de fer front a les inseguretats que la llar, l'escola o altres instàncies formals no poden alleujar. Aquesta base psicològica es dota o es va dotar de continguts crítics amb les autoritats culturals i la societat majoritària en casos com el d'aquells que practiquen el breakdance, pertanyents –si més no en el seu origen històric i potser encara ara en molts casos– a col·lectius afectats per la precarietat i la marginació social.

La informació que se'ns oferirà en aquest llibre servirà per il·lustrar una noció clàssica per referir-se a les cultures juvenils urbanes: la d'intersticialitat. Els ballarins i les ballarines breakers es mouen en escletxes alhora topogràfiques, econòmiques, socials i morals que s'obren en fracturar-se l'organització social, fissures en el teixit social on emergeixen col·lectius amb fórmules d'acció alternatives a les hegemòniques i que resolien en el pla simbòlic trànsits entre esferes incompatibles o contradictòries de la societat global en què s'insereixen, com ara, entre les obligacions laborals o escolars i les conductes d'oci, entre la feina i l'atur, entre aspiracions socials i recursos reals. Per més que puguin integrar elements de rebel·lia, la seva tasca no és denunciar els mecanismes institucionalitzats d'integració, sinó denunciar i corregir informalment les seves mancances.

La cultura del breakdance mostra en què consisteix la proliferació a les societats industrialitzades del que podríem anomenar noves etnicitats, un fenomen que suposa que a les ciutats occidentals es reprodueix la pluralitat cultural que el colonialisme –en forma de globalització– ha anat rebaixant o suprimint en la seva expansió.

Ara bé, el que és interessant és que aquest tipus de cultures juvenils no es limiten a reproduir els esquemes organitzatius ni les funcions iniciàtiques o de socialització dels grups d'edat en altres societats o èpoques. Aquestes noves formes d'etnicitat ja no es basen, com les conegudes abans o en altres llocs, en vincles religiosos, cosmovisionals, idiomàtics, ideològics, territorials o historicotradicionals, sinó molt més en paràmetres estètics i escenogràfics compartits, en xarxes comunicacionals compartides i en l'apropiació del temps i de l'espai per mitjà de ritualitzacions activades en cites regulars. Cadascuna d'aquestes col·lectivitats humanes ha renunciat a una altra forma de legitimació, arbitratge i integració que no sigui –fora d'algun altre ingredient ètic difuminat– l'exhibició d'elements estilístics: vestimenta, dialecte, música, pentinat, gestualitat, formes d'entreteniment, pautes alimentàries, gustos…

El que assegura en aquests casos la solidaritat entre els membres d'aquesta societat i en regula les interaccions externes i internes són unes posades en escena el marc predilecte de les quals són els exteriors urbans, bé apropiant-se d'algun dels seus llocs, bé creant els seus propis itineraris en xarxa per travessar-lo. En una paraula, estem davant de grups integrats el criteri de reconeixement intersubjectiu dels quals no es fonamenta en un concert entre consciències, sinó entre experiències, i en el si dels quals la codificació de les aparences té un paper central. Cultura en aquest cas no serveix tant per fer referència a una manera coherent de viure, com per designar una forma no menys coherent de semblar, és a dir, de ser percebut.

Cultures juvenils com l'associada al breakdance que han estudiat la Livia i en Carlos són, d'aquesta manera, un lloc de privilegi per comprovar com els i les joves salven la seva condició intersticial i redimeixen en el pla simbòlic les seves incerteses i, per descomptat, els seus fracassos en el pla de la lluita per la promoció social. Ho fan mitjançant una intensificació de la posada en escena d'una identitat que ja de per si és purament escenogràfica. Expulsats o encara no admesos en les institucions primàries, insatisfets en el seu no paper, flotant en zones estructuralment de ningú, troben a l'espai públic on irrompen el paradigma mateix de la seva situació d'inestabilitat, de la vida en buit que viuen. Es defensen de l'ambigüitat estructural

que els afecta, perquè no han pogut trobar encara el seu lloc en el sistema de parentiu, ni en el camp professional i tampoc no han trobat una font de plausibilitat en idees polítiques o religioses cada cop més desprestigiades. Mentre esperen ser admesos en el futur que paradoxalment ells mateixos venen a representar i en tant que el lloc que han deixat a la infància ja és irrecuperable, procuren ser en els espais oberts de la vida urbana allò que la vida social encara no els deixa ser: algú.

És això que justifica la recerca d'elements conductuals, vestimentaris, corporals, protocol·laris, estilístics, lingüístics, matrius comunicacionals que resulten deliberadament noves i rupturistes i es desentenen dels gustos majoritaris. Els decorats i vestuaris dels quals es valen per existir modalitats d'emmarcament juvenil com les aquí contemplades estan encaminats a la construcció d'una identitat purament virtual, que de fet no només viu de representar-se, sinó que es redueix a la seva pròpia representació. Aquesta identitat merament estètica només és possible a través d'una dramatització al carrer que condueix a les darreres conseqüències un concepte d'identitat que pretén reduir l'ésser social a l'ésser vist, exhibit, ostentat, escamotejant el lloc que cadascú ocupa en les relacions socials i de producció, això és, en allò que encara podem anomenar la realitat.